

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31.01.2018, sp. zn. 8 Tdo 1181/2017, ECLI:CZ:NS:2018:8.TDO.1181.2017.1

Číslo: 3/2019

Právní věta: Uložení zabezpečovací detence pachateli podle § 100 tr. zákoníku nebrání skutečnost, že je mu současně ukládán výjimečný trest odnětí svobody na doživotí podle § 54 tr. zákoníku.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.01.2018

Spisová značka: 8 Tdo 1181/2017

Číslo rozhodnutí: 3

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Doživotí, Výjimečný trest, Zabezpečovací detence

Předpisy: § 100 tr. zákoníku
§ 54 tr. zákoníku

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného K. D. proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 3. 2017, sp. zn. 1 To 58/2016, jako odvolacího soudu v trestní věci vedené u Krajského soudu v Brně pod sp. zn. 43 T 2/2016.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 43 T 2/2016, byl obviněný K. D. (dále jen „obviněný“, případně „dovolatel“) uznán vinným, že

dne 22. 5. 2013 v přesně nezjištěné době od 6:57 hodin do asi 12:45 hodin v rodinném domě v B. – I., kde byl jako příbuzný několik týdnů na návštěvě u rodiny H., poté, kdy v důsledku osobnostních vlastností spočívajících v emoční nestabilitě, narcismu, paranoiditě a zvýšené agresivitě v kombinaci se situačními faktory, jimiž byl tlak okolí na jeho fungování, kterému se necítil schopen trvale dostát, stejně tak se ze situace vyvázat bez ztráty cti rozhodl se usmrtit všechny členy hostitelské rodiny jako reprezentantů pro něho frustrujících požadavků vnějšího světa, a v přesně nezjištěném sledu postupně fyzicky napadl nejprve tři z nich, a to

– M. H., jemuž v pracovně v přízemí domu přesně nezjištěnými nástroji, a to jednak sečným, jednak bodně řezným, způsobil kromě řezné rány na levém předloktí celkem 29 řezných a

sečných ran v oblasti hlavy a krku se zasažením měkkých pokrývek lebních, odlomením zevní vrstvy klenby lební v levé temenní krajině, proniknutím do dutiny lební v temenně týlní krajině vlevo s porušením tvrdé pleny, protětím temenního a týlního laloku mozku vlevo a levé polokoule mozečku s porušením vnitřní vrstvy týlní kosti vlevo, krvácením pod tvrdou a měkkou plenu mozkovou, poraněním krkavice vlevo a hltanu vlevo, v důsledku čehož M. H. na místě zemřel, přičemž bezprostřední příčinou jeho smrti bylo sečné poranění mozku a vykrvácení z mnohočetných ran hlavy a krku;

- V. H., již v posteli v ložnici v 1. patře domu ostrým nástrojem, pravděpodobně kuchyňským nožem o délce čepele 12,3 cm, zasadil 17 řezných, sečných a bodně řezných ran do oblasti hlavy a krku, další tři rány do hrudníku, dvě rány do zad a pět ran do pravého ramene s poraněním měkkých pokrývek lebních, nářezů a záseků na kostech klenby lební v pravé týlní krajině, s průbodem do dutiny lební v levé přední jámě lební, krvácením pod měkké pleny mozkové, levého čelního laloku mozku, krčních cév, průbodem pravého ramenního kloubu, bodně řeznou ranou 5. krčního obratle s odříznutím části trnového výběžku, krvácením do páteřního kanálu nad tvrdou plenu míšní v oblasti krční páteře, v důsledku čehož V. H. na místě zemřela, přičemž bezprostřední příčinou její smrti bylo vykrvácení z bodně řezné rány krku zasahující velkou krční žílu,

- F. H., jemuž v posteli v podkrovní části pokoje v 1. poschodí domu přesně nezjištěným počtem ostrých nástrojů s vybroušeným břitem (jedním až dvěma) zasadil 11 sečných a řezně sečných ran do oblasti hlavy a krku s roztržštěním kostí levé poloviny klenby i spodiny lební a levé poloviny krajiny týlní a s rozseknutím čelního laloku levé polokoule mozkové, v důsledku čehož F. H. na místě zemřel, přičemž bezprostřední příčinou jeho smrti bylo sečné poranění čelní části levé polokoule mozkové,

- a jako posledního D. H., jehož poté, kdy se vrátil domů ze školy, na chodbě v přízemí domu opakovaně udeřil do hlavy nezjištěným předmětem, pravděpodobně kamenem o váze 11,8 kg, čímž mu způsobil tržně zhmožděné rány na rozhraní pravé spánkové a pravé týlní krajiny, tržnou ránu nad levým okem, krevní podlitiny v celé levé polovině obličeje, v oblasti okolí pravého ušního boltce se zlomeninami klenby a spodiny lební v oblasti pravého spánku a pravé střední jámy lební, vícečetná ložiska zhmoždění mozku, otok mozku, krvácení pod tvrdou a měkkou plenu mozkovou, a dále mu zasadil bodně řezným nástrojem, pravděpodobně keramickým nožem o délce čepele 19 cm, do oblasti pravého ucha a pravé poloviny krku 6 bodně řezných ran s protnutím pravé krční žíly a tepny, v důsledku čehož D. H. na místě zemřel.

2. Soud prvního stupně právně kvalifikoval takto popsané jednání obviněného jako zločin vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. a), i) tr. zákoníku a uložil mu podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku a § 54 odst. 1, odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku výjimečný trest odnětí svobody na doživotí, pro jehož výkon jej podle § 56 odst. 2 písm. d) tr. zákoníku (ve znění účinném do 30. 9. 2017) zařadil do věznice se zvýšenou ostrahou. Podle § 100 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku mu rovněž uložil zabezpečovací detenci. Soud prvního stupně rozhodl též o náhradě nemajetkové újmy, když obviněnému stanovil povinnost zaplatit poškozené E. H. částku ve výši 240 000 Kč a K. B. - S. částku ve výši 175 000 Kč.

3. Proti tomuto rozsudku podal obviněný odvolání, které Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 23. 3. 2017, sp. zn. 1 To 58/2016, podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné zamítl.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

4. Obviněný podal proti rozhodnutí odvolacího soudu prostřednictvím svého obhájce dovolání,

opírající se o dovolací důvod podle § 265b odst. 2 tr. ř. Alternativně uplatnil také dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., neboť měl za to, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení.

5. Dovolatel nejprve předeslal, že skutek tak, jak je popsán ve výroku rozsudku soudu prvního stupně, bere na vědomí a jeho správnost nezpochybňuje. Namítl však, že došlo k nesprávnému právnímu posouzení jeho přičetnosti. Shrnul, že soudní znalci v České republice dospěli k závěru, že jeho ovládací schopnosti byly nepodstatně sníženy a jeho rozpoznávací schopnosti byly plně zachovány, to vše v důsledku závažné poruchy osobnosti. Významnou duševní poruchu u něho nediagnostikovali. Naopak američtí znalci dospěli k závěru, že trpí závažnou duševní nemocí, a to schizoafektivní poruchou (duševní chorobou ve vlastním slova smyslu), pro kterou neměl schopnost ovládat své jednání a jeho schopnost vnímat důsledky svého jednání byla podstatným způsobem snížena. Čeští soudní znalci ovšem označili posudky amerických odborníků za nevěrohodné, vypracované účelově pro potřeby obhajoby.

6. Dovolatel namítl, že soudy obou stupňů nedaly americkým odborníkům dostatečný prostor, aby mohli obhájit závěry svých zjištění, resp. odstranit tvrzené nedostatky jejich posudků. V rámci své obhajoby obviněný opakovaně navrhoval výslech těchto znalců, avšak tato procesní možnost mu nebyla ze strany soudů poskytnuta. V souvislosti s tím poukázal na potřebu zohlednit zcela odlišný právní systém v České republice a v USA, tedy i způsob zpracování znaleckých posudků, jejich prezentace a standardního obsahu. Z ústavního znaleckého posudku nevyplyvá, že by závěry amerických odborníků byly bez dalšího nesprávné, je jim pouze vytýkáno, že se argumentačně a odborně nevypořádali s částí objektivních zjištění a že v jejich posudcích chybí některé diagnostické závěry. Tyto závěry by však bylo možno doplnit způsobem, jímž by byly pochybnosti o správnosti amerických posudků rozptýleny. Dále obviněný zdůraznil i větší vhodnost těchto posudků z hlediska kulturního, jazykového a (vzhledem k době uplynulé od skutku) i časového. Z toho důvodu by se mělo při úvahách o jeho přičetnosti vycházet ze závěrů amerických znalců.

7. Dovolatel se vymezil i proti uloženému trestu, který považoval za nepřiměřeně přísný, a také vyslovil nesouhlas s právním posouzením skutku. Stejně jako v předchozích fázích řízení namítal, že nejednal po předchozím uvážení ve smyslu § 140 odst. 2 tr. zákoníku. V daném směru polemizoval s některými úvahami odvolacího soudu, přičemž neexistenci jakéhokoliv plánování či rozmyslu dokládá tím, že neměl vědomost o nemoci poškozené V. H., o plánech poškozeného F. H., byl zaskočen přítomností svědkyně D. H., nezakoupil předem letenku, neměl české koruny na zaplacení taxi do V. atd. Obviněný rovněž zpochybnil závěr soudů o zvláštním stupni surovosti jeho činu ve smyslu § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku, když připomněl, že všichni poškození byli buď usmrceni, nebo upadli do bezvědomí hned při prvním útoku, tedy ačkoliv byly útoky intenzivní, minimálně je nelze označit jako trýznivé.

8. Obviněný následně nejprve v obecné rovině namítl, že soudy nesprávně vyhodnotily přípustnost uložení výjimečného trestu podle § 54 odst. 3 tr. zákoníku, a poté se podrobněji vyslovil ke každé z podmínek uvedených v tomto zákonném ustanovení. Zvláště zavrženíhodný způsob provedení činu spatřoval odvolací soud v extrémní míře brutality a surovosti, která byla při útocích použita. Tato skutečnost však byla konzumována užitím kvalifikované skutkové podstaty podle § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku. Onu surovost mu proto nelze přičítat k tíži dvakrát. Za zvláště zavrženíhodnou pohnutku odvolací soud označil zákeřné vedení útoků. Zde ovšem zaměnil pohnutku se způsobem provedení činu. Závěry o zvláště zavrženíhodné pohnutce (v pravém slova smyslu) tedy chybí, což je činí nepřezkoumatelnými. V této souvislosti obviněný poukázal na to, že mu byla uložena i zabezpečovací detence, kterou lze ve smyslu § 100 odst. 2 písm. a) tr. zákoníku uložit za předpokladu, že zločin byl spáchán ve stavu vyvolaném duševní poruchou. Pohnutkou jeho jednání byla tedy právě duševní porucha či choroba, a proto nelze objektivně dospět k závěru o splnění podmínky k uložení trestu odnětí svobody na doživotí spočívající ve zvláště zavrženíhodné pohnutce.

Soudy obou stupňů shledaly splnění podmínky v podobě zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku v usmrcení celé jedné plně funkční rodiny. Tato skutečnost je však již pojmovým znakem kvalifikované skutkové podstaty uvedené v § 140 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku, a není ji tak možné přičítat k jeho tíži dvakrát. Co se týče podmínky účinné ochrany společnosti a naděje na nápravu pachatele, obviněný sice připustil výsledky znaleckého zkoumání ohledně vysoké pravděpodobnosti recidivy a ztížené možnosti jeho resocializace, současně ale poukázal i na závěr jedné ze znalkyň, a to PhDr. B. N. M., podle níž je zde možnost jeho resocializace vzhledem k jeho věku při vhodném terapeutickém působení a medikaci. K tomu dodal, že se dobrovolně podrobil veškerému znaleckému šetření i veškeré léčbě a souhlasil i s aplikací veškeré medikace.

9. Protože soudy obou stupňů podle dovolatele dostatečně nezohlednily ani polehčující okolnosti, resp. se jimi vůbec nezabývaly, vymezil rovněž některé okolnosti, k nimž mělo být při ukládání trestu přihlédnuto, konkrétně že trestný čin spáchal poprvé, a to ve stavu vyvolaném duševní poruchou. Před spácháním předmětného skutku vedl řádný život, byl tedy osobou bezúhonnou. Jeho věk v době spáchání činu byl relativně nízký – pouhých 20 let. Nelze pominout ani kontext mezikulturní, jelikož občané USA nabývají plné zletilosti až ve věku 21 let. Nakonec opětovně zdůraznil, že jeho přičetnost byla zmenšena, neboť i ze závěrů českých soudních znalců vyplynulo, že minimálně jeho ovládací schopnosti byly sníženy, byť pouze měrou nepatrnou. Obviněný sám neshledal ani podmínky pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody nad 20 až do 30 let. Nepopřel sice, že závažnost jeho jednání byla vysoká, ovšem s odkazem na shora již citovaný názor znalkyně PhDr. B. N. M. se nedomníval, že by možnost jeho nápravy byla obzvláště ztížena. Při zohlednění všech okolností daného skutku, stejně jako osoby obviněného vzhledem k jeho věku a duševnímu zdraví, nebylo namístě ukládat trest výjimečný a postačovalo uložit trest odnětí svobody v zákonném rozsahu kvalifikované skutkové podstaty zvlášť závažného zločinu vraždy.

10. Dovolatel se ve svém dovolání věnoval též uloženému ochrannému opatření v podobě zabezpečovací detence. Tímto institutem trestního práva je typicky řešena ochrana společnosti před pachateli trestných činů stíženými závažnými duševními poruchami. V daném případě je zcela zřejmé a nesporné, že obviněný trpěl duševní poruchou ve smyslu § 123 tr. zákoníku, byť nešlo o duševní chorobu ve vlastním slova smyslu. Rovněž z doporučení českých znalců vyplynula potřeba působit na něj různými terapeutickými programy, což je patrné i ze samotného faktu, že navrhli uložení zabezpečovací detence. Je-li ovšem toto nezbytné, nelze takový stav zajistit ve výkonu trestu odnětí svobody, ale právě jen zabezpečovací detencí. Na základě toho obviněný odkázal na ustanovení § 47 odst. 2 tr. zákoníku, podle něhož může soud upustit od potrestání, jestliže pachatel spáchal zločin ve stavu zmenšené přičetnosti nebo ve stavu vyvolaném duševní poruchou, a nelze přitom očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti, a soud má za to, že zabezpečovací detence, kterou pachateli zároveň ukládá, zajistí ochranu společnosti lépe než trest. V návaznosti na to obviněný vyjádřil přesvědčení, že postup podle právě citovaného zákonného ustanovení byl v jeho případě namístě, a vyslovil pochybnost, nakolik bylo smysluplné uložení tohoto ochranného opatření vedle trestu odnětí svobody na doživotí (s výkonem nejdříve po uplynutí 20 let) z hlediska působení na jeho osobu.

11. V závěru svého podání proto dovolatel alternativně navrhl, aby Nejvyšší soud buď v celém rozsahu zrušil usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 3. 2017, sp. zn. 1 To 58/2016, i jemu předcházející rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. 43 T 2/2016, a sám rozhodl o zproštění obžaloby podle § 226 písm. d) tr. ř. z důvodu jeho nepřičetnosti s tím, že současně ponechal na úvaze Nejvyššího soudu případné uložení zabezpečovací detence podle § 100 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Pokud by se Nejvyšší soud ztotožnil se závěry soudů nižších stupňů stran jeho přičetnosti, obviněný navrhl zrušit usnesení odvolacího soudu v celém rozsahu a rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o trestu a poté rozhodnout o upuštění od potrestání podle § 47 odst. 2 tr.

zákoníku za současného uložení zabezpečovací detence, případně uložit trest odnětí svobody v rozmezí zákonem stanovené trestní sazby, tj. na 15 až 20 let. Obviněný navrhl též zrušení výroku odsuzujícího rozsudku o náhradě škody a odkázání poškozených podle § 229 odst. 1 tr. ř. na řízení ve věcech občanskoprávních.

12. Státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství (dále jen „státní zástupce“) se ve smyslu § 265h odst. 2 tr. ř. vyjádřil k podanému dovolání. Nejprve se v teoretické rovině zabýval zákonným rozsahem obou uplatněných dovolacích důvodů podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. a § 265b odst. 2 tr. ř. a následně se již v rovině konkrétní vyslovil k jednotlivým námitkám obviněného. Státní zástupce navrhl, aby bylo dovolání obviněného odmítnuto podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř.

III.

Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 265c tr. ř.) shledal, že dovolání je podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) tr. ř. přípustné, bylo podáno osobou oprávněnou, tedy obviněným prostřednictvím obhájce, jak ukládá § 265d odst. 1 písm. b), odst. 2 tr. ř., a to v zákonné lhůtě a na místě k tomu určeném podle § 265e odst. 1, 2 tr. ř. Splňuje též všechny obsahové náležitosti předepsané v § 265f odst. 1 tr. ř.

14. V daném případě, kdy obviněný podle písemné zprávy věznice ve V. krátce před rozhodnutím Nejvyššího soudu – dne 11. 1. 2018 – zemřel, je nutno připomenout také ustanovení § 265p odst. 3 tr. ř., podle něhož platí, že bylo-li podáno dovolání pouze ve prospěch obviněného, nepřekáží jeho smrt provedení řízení na podkladě dovolání; trestní řízení tu nelze zastavit proto, že obviněný zemřel. Bylo tedy povinností dovolacího soudu i za této situace rozhodnout o dovolání obviněného.

15. Vzhledem k tomu, že dovolání lze podat jen z důvodů uvedených v ustanovení § 265b tr. ř., posoudil Nejvyšší soud dále otázku, zda obviněným uplatněné dovolací důvody lze považovat za důvody uvedené v citovaném ustanovení zákona, jejichž existence je zároveň podmínkou provedení přezkumu napadeného rozhodnutí dovolacím soudem.

IV.

Důvodnost dovolání

16. Dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je dán, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo na jiném nesprávném hmotněprávním posouzení. V rámci takto vymezeného dovolacího důvodu je možno namítat, že skutek, jak byl v původním řízení zjištěn, byl nesprávně kvalifikován jako určitý trestný čin, ačkoli šlo o jiný trestný čin, nebo o trestný čin vůbec nešlo. Vedle těchto vad lze vytýkat též nesprávné zhodnocení otázky, která nespočívá přímo v právní kvalifikaci skutku, ale v právním posouzení jiné skutkové okolnosti mající význam z hlediska hmotného práva. Již ze samotné dikce tohoto zákonného ustanovení je zřejmé, že opravňuje Nejvyšší soud k přezkoumání otázek hmotněprávních (ať již práva trestního, či jiných právních odvětví), nikoliv však procesních. Proto v jeho rámci v zásadě nelze napadat proces dokazování jako celek ve smyslu § 2 odst. 5, 6 tr. ř. a v návaznosti na to ani rozporovat skutková zjištění, která soudy obou stupňů na základě provedení dokazování učinily. Z nich je dovolací soud naopak povinen vycházet a pouze v jejich rámci může zvažovat právní posouzení skutku.

17. Z tohoto vymezení je zjevné, že některé dovolací námitky mohou jen stěží obstát v kontextu prvního z uplatněných dovolacích důvodů. Tak je tomu, zejména pokud obviněný zpochybňoval závěr nižších soudů o jeho přičetnosti v době spáchání všech čtyř vražd. Takovou výhradou totiž pouze napadal procesní postup soudů podle § 2 odst. 5, 6 tr. ř., které v úvahách o jeho duševním stavu upřednostnily znalecké posudky českých odborníků, a nikoliv jim odporující výsledky zkoumání

znalců z USA. Obviněný tak primárně požadoval změnu klíčového skutkového zjištění o tom, že se posuzovaného trestného činu dopustil jako přičetný pachatel, a až na základě toho, tj. sekundárně, se dovolával zásadní změny právního posouzení jeho skutku a následného zproštění obžaloby podle § 226 písm. d) tr. ř. Takto formulovanými výhradami se však výrazně odchýlil od shora popsaného zákonného rozsahu dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř., důsledkem čehož nebylo založeno oprávnění Nejvyššího soudu z věcného hlediska přezkoumat závěr soudu prvního stupně i odvolacího soudu o přičetnosti obviněného v průběhu jeho trestného jednání.

18. Další své námitky obviněný směřoval i do výroku o uloženém trestu. Podle § 265b odst. 2 tr. ř. lze dovolání podat též tehdy, byl-li uložen trest odnětí svobody na doživotí. Tento (samostatný) dovolací důvod je vázán pouze na výrok, kterým byl obviněnému uložen trest odnětí svobody na doživotí, a účelem dovolacího řízení je pak zjištění, zda pro uložení takového trestu byly splněny zákonem stanovené podmínky ve smyslu § 54 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Přitom dovolací soud vychází z toho, zda soudy zjištěný skutkový podklad v tomto směru opodstatňuje právní závěr o splnění podmínek pro uložení trestu odnětí svobody na doživotí (viz rozhodnutí uveřejněné pod č. 58/2003 Sb. rozh. tr.).

19. Obviněný v souladu se zákonným rozsahem tohoto dovolacího důvodu rozporoval splnění podmínek pro uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí. Nejvyšší soud proto posoudil danou otázku z věcného hlediska, ztotožnil se však přitom se závěry obou soudů nižších instancí, nikoliv s argumentací dovolatele.

20. Podle § 54 odst. 3 tr. zákoníku může soud uložit trest odnětí svobody na doživotí pouze pachateli, který spáchal některý ze zde taxativně uvedených zvlášť závažných zločinů (mezi něž patří i zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku), a to za podmínek, že a) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku a b) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let. V návaznosti na to je vhodné upozornit, že uvedené podmínky odpovídají tomu, že trest na doživotí (jako přísnější alternativa výjimečného trestu) je vůbec nejpřísnějším druhem trestu, který lze podle trestního zákoníku uložit pachateli zvlášť závažného zločinu. Tomu pak odpovídají i výše uvedené zákonné podmínky pro jeho uložení, tedy a) musí jít o některý z taxativně vyjmenovaných zvlášť závažných zločinů, b) takový zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný, c) uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti nebo není naděje, že by pachatele bylo možno napravit trestem odnětí svobody nad 20 až do 30 let. Zatímco tyto tři podmínky musejí být splněny kumulativně, výčet (celkem tři) podmínek pro závěr, že taxativně uvedený zvlášť závažný zločin je mimořádně závažný (viz shora), je alternativní, stejně jako výčet (celkem dvou) naposledy uvedených podmínek (také viz shora).

21. V posuzovaném případě nemá Nejvyšší soud žádné pochybnosti o mimořádné závažnosti jednání obviněného. Ve shodě se stanoviskem odvolacího soudu i státního zástupce je přesvědčen, že všechna tři kritéria spadající pod ustanovení § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku byla naplněna. Stejně tak Nejvyšší soud shledal, že uložení výjimečného trestu na doživotí vyžadovala účinná ochrana společnosti ve smyslu první alternativy uvedené v § 54 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku. K jednotlivým kritériím je jen třeba – v reakci na dovolatelem uplatněné námitky – dodat následující.

22. Pokud jde o zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu, ten charakterizuje objektivní stránku trestného činu. Může záležet buď v povaze samotného jednání, např. ve vyšší míře surovosti, zákeřnosti, zvláštní lsti, brutality či zvrhlosti při provedení činu, než jaká obvykle bývá spojena s tímto trestným činem, nebo v povaze situace, místa, času, okolností spáchání apod. (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 740). V případě jednání dovolatele lze dovodit přinejmenším neobvykle vysokou míru brutality a surovosti při usmrcování svých obětí, kterým různými vražednými nástroji (sečným, bodně řezným a tupým

předmětem) zasadil od 8 do 29 ran, útoky byly vedeny mohutnou silou a téměř bezvýhradně směřovaly na hlavu a krk poškozených. Nelze však přehlédnout ani nebývalou zákeřnost, kterou se toto konání obviněného též vyznačovalo, když všechny poškozené napadal tak, aby maximálně vyloučil možnost jejich obrany, nepochybně tedy ze zákrytu, zezadu, a dva z nich dokonce ve spánku. Dovolatel sice v této souvislosti namítal zákaz dvojího přičítání podle § 39 odst. 4 tr. zákoníku, neboť jeho skutek byl právně kvalifikován mimo jiné též podle § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku. Avšak s odkazem na konstantní judikaturu soudů se nelze s jeho postojem ztotožnit. V takovýchto případech jsou totiž soudy při ukládání trestu oprávněny v rámci příslušné trestní sazby (zde podle § 140 odst. 3 tr. zákoníku) přihlížet k intenzitě, s jakou je zákonný znak základní či kvalifikované skutkové podstaty trestného činu naplněn (viz např. rozhodnutí uveřejněné pod č. 45/1972-I. Sb. rozh. tr., anebo z něj vycházející usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. [7 Tdo 155/2013](#)). Ve shodě se státním zástupcem je tak možno prohlásit, že brutalita a bezcitnost jednání obviněného byla natolik extrémní, že svou intenzitou vysoce převyšovala míru potřebnou pro naplnění znaku „provedení činu zvlášť surovým způsobem“ ve smyslu § 140 odst. 3 písm. i) tr. zákoníku. Nadto pojem „zvlášť zavrženíhodný způsob provedení činu“ je širší než „zvlášť surový způsob provedení činu“ a zahrnuje i další aspekty, jako například vyšší míru zvrhlosti nebo zákeřnosti, které byly podle názoru dovolacího soudu v tomto případě také dány.

23. Za zvlášť zavrženíhodnou pohnutku lze považovat takovou pohnutku, která je v příkrém rozporu s morálkou občanské společnosti a svědčí zpravidla o morální bezcitnosti, zvrhlosti, o bezohledném sobectví, o pohrdavém postoji k základním lidským hodnotám, zejména k lidskému životu (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 740). V této otázce se vyskytl určitý rozpor mezi názorem soudu prvního stupně a odvolacího soudu, protože každý z nich spatřoval její naplnění v něčem jiném. Nejvyšší soud v tomto směru souhlasil s Krajským soudem v Brně, který uzavřel, že dovolatel řešil posuzovaným jednáním své subjektivní osobní (psychické) problémy. Takový závěr ostatně jednoznačně vyplynul ze všech tří znaleckých posudků, vypracovaných českými znalci, podle nichž obviněný vyvražděním rodiny svých příbuzných vybil obrovskou vnitřní frustraci vycházející ze strachu, že nebude schopen dostát jejich (dobře míněným a zcela oprávněným) požadavkům na to, aby se začlenil do běžného života, a že opět selže, což vzhledem ke svému subjektivnímu pocitu výjimečnosti nemohl nikdy připustit. On sám přitom hovořil o tom, že hostitelská rodina se k němu chovala vždy přátelsky, vytvářela pro něj nové podněty a příležitosti, a tudíž mu k jeho protiprávnímu činu neposkytla žádnou jinou záminku než zmíněný tlak na jeho fungování v každodenním životě. K tomu je třeba zdůraznit i další výsledek zkoumání ze strany českých znalců, a to že rozpoznávací i ovládací schopnosti byly u obviněného v době spáchání posuzovaného skutku plně zachovalé, popřípadě pouze nevýznamně snižené. U příčetného pachatele pak taková motivace k vraždě čtyř osob naprosto bezesbýtku odpovídá shora uvedené charakteristice „zvlášť zavrženíhodné pohnutky“ podle § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

24. V dané trestní věci není pochyb ani o naplnění znaku zvlášť těžkého a těžko napravitelného následku, který podle právní teorie představuje nenapravitelnou nebo jen velmi obtížně napravitelnou poruchu způsobenou zvlášť závažným zločinem na nejvýznamnějších zájmech chráněných těmi ustanoveními trestního zákoníku, která dovolují uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí. Tak např. u zločinu vraždy to může být úmyslné usmrcení většího počtu lidí, než postačuje podle § 140 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 741). Je zcela zřejmé, že dovolatel usmrcením čtyř poškozených dvojnásobně překročil hranici této kvalifikované skutkové podstaty, obětím tohoto – v podstatě bezdůvodného – útoku jejich život nikdo nevrátí, stejně jako jejich přátelům a příbuzným (včetně např. matky poškozeného M. H.) nikdo nevrátí osoby jim blízké. Takovýto tragický následek skutečně žádným způsobem nelze napravit. Pro úplnost lze opět poukázat na již zmíněné usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 3. 2013, sp. zn. [7 Tdo 155/2013](#), v němž byl řešen skutkově obdobný případ jako v této věci (obviněný ve snaze pomstít se bývalé přítelkyni brutálně zavraždil tři členy

rodiny jejího nového přítele) a soud zde dospěl ke stejným závěrům stran naplnění všech kritérií uvedených v § 54 odst. 3 písm. a) tr. zákoníku.

25. Oba soudy nižších instancí považovaly za splněnou i podmínku uvedenou (jako první alternativu) v § 54 odst. 3 písm. b) tr. zákoníku, tedy že uložení takového trestu vyžaduje účinná ochrana společnosti. I v tomto směru se s nimi Nejvyšší soud bezesbýtku ztotožnil. Obecně je daný postup namístě, pokud jiné prostředky, a to ani i nejcitelnější jiné tresty nebo ochranná opatření (zejména zabezpečovací detence), nebudou způsobit účinně ochránit společnost před nejnebezpečnější kriminalitou, která velmi negativním a často nenahraditelným způsobem poškozuj základní společenské hodnoty (viz ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 741). Soudy zcela správně vycházely ze znaleckých posudků vypracovaných českými znalci, kteří u dovolatele diagnostikovali velmi těžkou smíšenou poruchu osobnosti, sadistickou poruchu sexuální preference a zvýšený agresivní potenciál (s potřebou vybití) doprovázený neexistencí empatie s druhými lidmi. Na tomto základě se znalci sjednotili v závěru, že pobyt obviněného na svobodě byl (za jeho života) velmi nebezpečný pro společnost, a to z důvodu vysoké pravděpodobnosti opakování podobného jednání. Proto všichni shodně navrhli též uložení zabezpečovací detence. Právě uvedené závěry českých odborníků daly oběma soudům nižších instancí dostačující podklad pro rozhodnutí o nutnosti úplné (maximální možné) izolace dovolatele od společnosti, kterou mohlo zaručit pouze uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody na doživotí, u něhož je možnost propuštění pachatele na svobodu (v tomto případě jen podmíněného) zdaleka nejnižší. Naproti tomu např. u zabezpečovací detence musí soud každé dva roky rozhodovat o jejím prodloužení. Tímto lze shrnout, že všechna potřebná kritéria uvedená v § 54 odst. 3 písm. a), b) tr. zákoníku byla naplněna, takže soudy uložení výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí nikterak nepochybily.

26. Pokud dovolatel v souvislosti s uložení zabezpečovací detence vyslovil pochybnost, nakolik bylo smysluplné uložení tohoto ochranného opatření vedle trestu odnětí svobody na doživotí (s výkonem nejdříve po uplynutí 20 let) z hlediska působení na jeho osobu, je vhodné uvést, že podle § 100 odst. 3 tr. zákoníku soud může uložit zabezpečovací detenci samostatně, při upuštění od potrestání, anebo i vedle trestu. Byla-li zabezpečovací detence uložena vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, vykoná se po výkonu nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody. Byl-li uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v době výkonu zabezpečovací detence, její výkon se na dobu výkonu takového trestu odnětí svobody přerušuje. Po skončení výkonu trestu se pokračuje ve výkonu zabezpečovací detence.

27. Už z tohoto zákonného vymezení je zřejmé, že soudům rozhodujícím v této trestní věci nebránila žádná zákonná překážka, aby obviněnému uložily zabezpečovací detenci vedle trestu odnětí svobody na doživotí. Citované ustanovení totiž upravilo i pořadí výkonu zabezpečovací detence ve vztahu k výkonu trestu odnětí svobody (i na doživotí), který má vždy přednost. Proto byla-li zabezpečovací detence uložena vedle takového trestu, vykoná se až po výkonu nebo jiném ukončení trestu odnětí svobody (takovým jiným ukončením trestu odnětí svobody než jeho výkonem by mohlo být např. prominutí trestu na základě milosti nebo amnestie prezidenta republiky). Jakkoliv by bylo možno dovolateli přisvědčit v tom, že k vlastnímu výkonu tohoto ochranného opatření by v dané věci bylo možno přistoupit až s odstupem mnoha let (třeba až po uplynutí 20 let), stále by výkon zabezpečovací detence u něho přicházel zcela reálně v úvahu (zvláště když šlo o mladého pachatele s nepříznivou prognózou jeho možné resocializace).

28. Nejvyšší soud tedy podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl dovolání obviněného jako celek, neboť shledal, že je zjevně neopodstatněné.